

© Польовий В.П., Сидорчук Р.І., Кулачек Ф.Г., Мороз О.М., 2012

УДК 617-089 (091)

СПАДЩИНА ПРОФЕСОРА Б.О.МІЛЬКОВА (до 80-річчя від дня народження)

В.П.Польовий, Р.І.Сидорчук, Ф.Г.Кулачек, О.М.Мороз

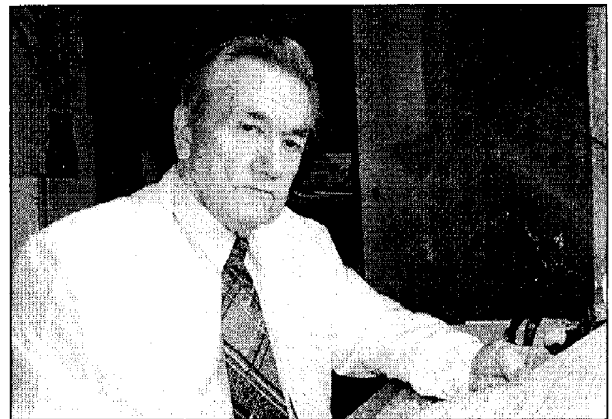
Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці

Резюме. Професор Б.О.Мільков сформував плеяду послідовників-хірургів. Творчий скарб ученого потребує постійного осмислення як джерело нових ідей у медицині.

Ключові слова: Б.О.Мільков, спадщина, наукова діяльність.

Dimidium facti qui coepit habet (лат.) – "той, хто розпочав, вже зробив пів справи". Саме цими словами стародавнього мудреця Квінтуса Горация Флаккуса можна коротко охарактеризувати наукову, культурну та життєву спадщину професора Бориса Олеговича Мількова. Для вичерпної оцінки творчих, наукових, загальнолюдських надбань великої людини порівняно невеликого історичного терміну недостатньо. Проте, враховуючи значення різних аспектів його творчості для хірургії та медичної науки в цілому, виникає потреба в їх узагальненні та аналізі. Загальновідомі ідеї та новації, привнесені професором Б.О.Мільковим у хірургічну науку та практичну діяльність, були пов'язані з розвитком вчення про перитоніт, з питаннями торакальної хірургії, травматології тощо [1]. Поза увагою дослідників залишаються важливі роботи літературного та філософсько-світоглядного плану, гіпотези, теорії, звернення вчителя до майбутніх поколінь.

Першою відомою публікацією Б.О.Мількова є робота, присвячена травмі серця [2]. Написана вона в далекому 1959 році, коли стаж самостійної роботи молодого хірурга ледве сягав 3 років. Того ж року вийшла друком робота "Случай болезни Шенлейн-Геноха". Вже тоді формувался широкий хірургічний світогляд майбутнього вченого. Так, 1962 року виходить низка статей, присвячених проблемам діагностики та лікування особливих клінічних ситуацій, пов'язаних з "одвічною" проблемою невідкладної хірургії – гострим апендицитом. Молодий лікар вказує на

Професор Мільков Борис Олегович (1932-2009).

особливості диференційної діагностики гострого апендициту у дітей, описує складні клінічні випадки флегмонозного апендициту, ускладненого розривом лівого яєчника [3]. Початковий період творчості майбутнього великого майстра характеризується ретельністю, увагою до дрібниць, зосередженістю головним чином на питаннях торакальної та серцево-судинної хірургії – галузі медицини, яка тільки розпочинала свої перші кроки. Показово, що вже у ці роки Борис Олегович багато уваги приділяв розробленню нових методів діагностики та лікування, широко застосовує і такий нехарактерний для хірургії метод дослідження, як електрокардіографія.

Результатом узагальнення спостережень Б.О.Мількова виявилось написання ним дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата ме-

личних наук "Спонтанный пневмоторакс у практично здорових людей" (1966). Метою дисертаційного дослідження було встановлення причин виникнення спонтанного пневмотораксу у практично здорових осіб та обґрунтування доцільності окремих лікувально-тактичних та діагностичних підходів у веденні таких хворих. Те, що нині вважається класикою в діагностиці та лікуванні хворих зі спонтанним пневмотораксом, було описано Б.О.Мільковим одним із перших. Він докладно подає клініку спонтанного пневмотораксу за відсутності туберкульозного ураження легень, важливі епідеміологічні характеристики, динаміку та патогенез захворювання. Внесок Бориса Олеговича у розроблення цієї проблеми включає заходи інтенсивної терапії, методи хірургічних втручань, дренування плевральної порожнини та реабілітаційні заходи для швидкого відновлення працездатності хворих.

Подальші наукові пошуки молодого хірурга охоплювали широке коло питань практичної та теоретичної хірургії: торакоабдомінальні пошкодження, хірургічне лікування природжених вад серця, легенева гіпертензія, патологія зовнішнього дихання тощо. Згодом виходить друком його перший навчальний посібник (1973). Будучи ще молодим асистентом на кафедрі професора Д.П.Чухрієнка, він усвідомив, що справжній хірург – той, хто передає свої знання і вміння учням. Ідеї, висловлені у його праці "Пути улучшения подготовки хирургов" (1975) актуальні й нині. Це і послідовність підготовки хірурга, його спеціалізація, постійне удосконалення майстерності та самоосвіта. Немовби передбачаючи розвиток тоді ще невідомих технологій, у цій роботі він вказує на необхідність позааудиторної та самостійної роботи.

Активна хірургічна робота у клініці, участь у громадському житті, педагогічна діяльність забирали багато часу, однак вчений не зупинявся на досягнутому. Його клінічні спостереження понад 4,5 тисяч випадків закритої травми грудей лягли в основу дослідження на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук "Закрытая травма груди". Борис Олегович поставив за мету вивчити особливості клінічного перебігу, характер і глибину порушень функціонального стану різних систем організму, розробити методи профілактики ускладнень, методи їх ранньої діагностики та лікування. Вперше було показано, що рівень змін функціонального стану різних систем організму при травмі грудей різний. Зокрема, при неускладненій торакальній травмі переважають порушення нервової системи та зовніш-

нього дихання. Ускладнена травма характеризується більш вираженим дефіцитом функції серцево-судинної системи. Важливим "побічним ефектом" цього дисертаційного дослідження стало застосування дихальної гімнастики в оперованих хворих, метод, який у теперішній час використовують у всьому світі.

Після переїзду до Чернівців серед головних проблем, які цікавлять Бориса Олеговича, постає гострий перитоніт. Професор W.Wagner (1876) наголошував: "Я і моє покоління лікарів виховані у страху перед Богом та перитонітом". Вклад професора Б.О.Мількова у вивчення проблеми гострого перитоніту величезний. Систематизація досягнень у галузі дослідження перитоніту відображена у запропонованій класифікації, де вперше обґрунтовані ступені тяжкості перитоніту [4, 5]. Важливим досягненням у лікуванні гострого перитоніту виявилось впровадження запрограмованих лапароскопій [6]. Метод настільки випереджав свій час, що далеко не всі хірурги сприймали його адекватно. З цього приводу Б.О.Мільков писав: "Некоторые хирурги с насмешкой предлагали – вы еще молнию вшейте" [7]. І справді, вже через декілька років у англійській літературі з'явилися дослідження, автори яких з успіхом застосовували методику застіпки-блискавки – "zipper". За результатами дослідження з напрямку гострого перитоніту та інтенсивної терапії під керівництвом Б.О.Мількова захищено 3 докторські (Ф.Г.Кулачек, В.Ф.Сташук, І.Ю.Полянський) та низка кандидатських дисертацій.

Недостатньо досліджений філософський та літературно-публіцистичний доробок професора Б.О.Мількова. Широкому загалу відомі його книги "Размышления хирурга" [7] та "Мое видение Бога" [8]. До речі, Борис Олегович ніколи не поступався принципами – він не був членом ніяких політичних партій чи об'єднань, які були чужими йому за духом та переконанням. Обидві книги стали настільними вже у декількох поколіннях хірургів. "Размышления..." дають вичерпні відповіді на питання як практичного (питання обстеження хворого, організація ведення пацієнтів у хірургічній клініці, діагностика та видалення сторонніх тіл, переливання крові), так і наукового характеру (підготовка і становлення хірурга, впровадження нових технологій тощо).

Величезний практичний досвід хірурга та вагомий науковий здобуток дозволили у середині 1990-х сформулювати поняття "норми для патології" [9, 10]. Під поняттям "норми для патології" розуміємо аналіз механізмів саногенезу. Пи-

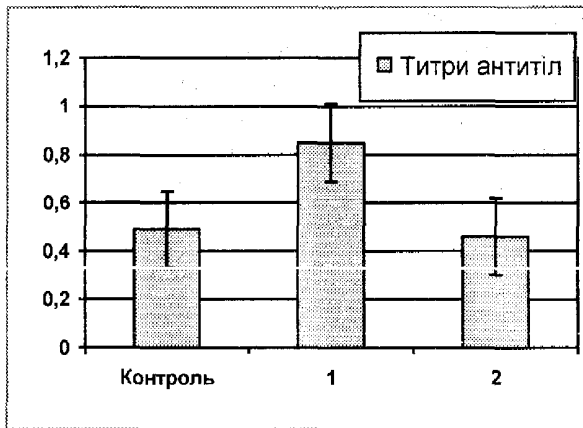

Рис. Титри специфічних антитіл проти основних збудників гострого перитоніту (пояснення в тексті).

тання набагато глибше, ніж вивчення механізмів компенсації та адаптації, оскільки йде орієнтація на параметри зміненого гомеостазу. Отже, "норма для патології" не обмежується пристосувально-відновлювальними реакціями. Як приклад

Борис Олегович часто наводив дані експериментального дослідження змін імунологічного гомеостазу при моделюванні гострого гнійного перитоніту. Як впливає з рисунка, у тварин з несприятливим перебігом перитоніту (2) титр специфічних антитіл вірогідно не відрізняється від контролю, проте він був вірогідно вищий у тварин зі сприятливим перебігом захворювання (1). Саме такий механізм гіперімуноглобулінемії розцінювався проявом "норми для патології". У подальшому гіпотеза про "норму для патології" неодноразово була підтверджена при детальнішому та глибшому вивченні різних патологічних процесів.

Отже, наукова, літературна, загальнолюдська спадщина доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Бориса Олеговича Мількова – багатогранна. Будучи першопроходцем у багатьох питаннях хірургії, він сформував плеяду послідовників його великої справи. Творчий скарб Б.О.Мількова потребує постійного осмислення як джерело нових ідей у медицині.

Література

1. Б.О.Мільков – вчений, хірург, педагог (70 років з дня народження та 45 років наукової, педагогічної і практичної діяльності) / [Пішак В.П., Полянський І.Ю., Андрієць В.В. та ін.]. – Чернівці: Медик, 2002. – 112 с.
2. Мильков Б.О. Ранения перикарда / Б.О.Мильков // Нов. хирург. арх. – 1959. – № 6. – С. 115-116.
3. Мильков Б.О. К вопросу дифференциальной диагностики острого аппендицита у детей / Б.О.Мильков // Нов. хирург. арх. – 1962. – № 6. – С. 77-78.
4. Классификация гнойных форм перитонита / Б.О.Мильков, И.Ю.Полянский, Г.П.Шамрей [и др.] // Клин. хирургия. – 1991. – № 4. – С. 57-60.
5. Мильков Б.О. Классификация жовчного перитоніту / Б.О.Мильков, А.В.Бочаров, В.В.Білоокій // Клін. хірургія. – 2000. – № 4. – С. 17-19.
6. Мильков Б.О. Місцевий перитоніт як ускладнення гострого калькульозного холециститу / Б.О.Мильков, А.В.Бочаров, В.В.Білоокій // Гал. лікар. вісн. – 2001. – Т. 8, № 1. – С. 102-103.
7. Мильков Б.О. Размышления хирурга / Мильков Б.О. – Черновцы, 1993. – 78 с.
8. Мильков Б.О. Мое видение Бога / Мильков Б.О. – Черновцы, 1995. – 144 с.
9. Мильков Б.О. Відповідь на статтю В.В.Іващенко "Поиск" нормы для патологического состояния" – поиск "иголки в стоге сена" / Б.О.Мильков // Клін. хірургія. – 1998. – № 4. – С. 45.
10. Мильков Б.О. Норма для патології / Б.О.Мильков, В.В.Білоокій, М.М.Гресько // Шпит. хірургія. – 1998. – № 2. – С. 124-125.

НАСЛЕДИЕ ПРОФЕССОРА Б.О.МИЛЬКОВА (к 80-летию со дня рождения)

Резюме. Профессор Б.О.Мильков сформировал плеяду последователей-хирургов. Творческий вклад ученого требует глубокого осмысления как источника новых идей в медицине.

Ключевые слова: Б.О.Мильков, наследие, научная деятельность.

HERITAGE OF PROFESSOR B.O.MILKOV (in commemoration of the 80th anniversary of his birth)

Abstract. Professor B.O.Milkov moulded a galaxy of followers-surgeons. The creative treasury of the researcher requires constant comprehension as a source of researcher requires constant comprehension as a source of new ideas in medicine

Key words: B.O. Milkov, heritage, scientific activity.

Bukovinian State Medical University (Chernivtsi)

Надійшла 01.10.2012 р.